

Nerutė Kligienė (1944-2011)

Stanislava Nerutė Kligienė (1944 m. kovo 3 d. Kinderiuose, Kupiškio rajone – 2011 m. birželio 18 d. Molėtų rajone) – matematikė, mokslų daktarė, docentė, lietuviškosios skaitmeninės leidybos ir dalykinių lietuviškų interneto svetainių pradininkė, visuomenininkė, kultūros puoselėtoja, Lietuvos mokslo premijos laureatė.

Vaikystė

Nerutė – Panevėžio 1-osios vidurinės mokyklos mokinė (1958-1960 m.)

Stanislava Nerutė Čeknytė gimė 1944 m. kovo 3 d. Kinderiuose, už 5 kilometrų nuo Šimonių miestelio nutolusiame kaime, Jono ir Julijos Čeknių šeimoje. Šalia Nerutės vardo mergaitei buvo suteiktas ir kitas, labiau tradicinis, lyg duoklė laikmečiui ir senajai giminės kartai – Stanislava. Pati Nerutė Stanislavos vardo nemėgo, laikė jį nepakankamai lietuvišku ir, kiek tik aplinkybės leisdavo, stengdavosi jo nenaudoti.

Nerutės tėvas – Jonas Čeknys (1906-1997), kilęs iš Šimonių apylinkių Jurkštų kaimo, mama – Julija Čeknienė (Pajarskaitė) (1913-1981) gimė pasiturinčio ūkininko šeimoje Kinderiuose, Šimonių apylinkėse. 1945 m. gimusi Nerutės jaunesnioji sesuo Zita Čeknytė (1945-1945) mirė dar kūdikystėje.

Pradinę mokyklą Nerutė pradėjo lankyti būdama šešerių, 1950 m. Pirmoji Nerutės mokykla buvo gretimame kaime, už kilometro esančiuose Papiliuose. Bet jau 1952 metų rugsėjį trečiojė Nerutė pavyzdinga rašysena rašo ilgesingą laišką savo Papilių mokyklos klasiokėms. Iš kur, dabar jau neįmanoma nustatyti. Galimai iš Kupiškio, kur galėjo pabaigti pradinę mokyklą tais neramiais laikais.

1955 m. šeima persikėlė į Panevėžį, namus Pajuostės plente, tuomet būsimoji mokslininkė pradėjo mokytis Panevėžio 1-ojoje vidurinėje mokykloje (dab. Juozo Balčikonio gimnazija). 1961 m. Nerutė šią mokyklą baigė aukso medaliu, mokytojų apibūdinta kaip gabi, pavyzdinčiai besielgusi, aktyviai dalyvavusi visuomeninėje veikloje mokinė. Mokyklos baigimas aukso medaliu buvo didelis pasiekimas – toks įrašas brandos atestate ne tik rodydavo nepriekaištingus brandos atestato turėtojo gabumus, bet ir atverdavo kelią į aukštąsias mokyklas.

Studijos universitete

Nerutė tarp studijų draugų (apie 1963 m.)

Nors visi dalykai mokykloje Nerutei sekėsi puikiai, renkantis studijas, ji rinkosi tik tarp dailės ir matematikos. Pasirinkdama matematiką rėmėsi mintimi, kad dailė gali būti greta kaip pomėgis, tačiau pasukus į dailės studijas, su matematika būtų tekę atsisveikinti. Be to, ypatingai dominusios architektūros studijos tais metais buvo organizuojamos tik Kaune. Vilniuje gyveno Julijos Čeknienės sesuo Elzbieta Bučmienė (1921-2011), visuomet globojusi Nerutę, todėl studijų miesto pasirinkime svarstymų nebuvo.

1961-1966 m. Vilniaus universiteto Fizikos ir matematikos fakultete Nerutė studijavo matematiką (matematinę mechaniką, matematinę kibernetiką), mokėsi nepriekaištingai, dalyvavo įvairiose studentų veiklose, platino studentišką ir respublikinę spaudą. Universitetą baigė su pagyrimu, čia sutiko ir tame pačiame fakultete fiziką studijavusį būsimą vyrą Vytautą Kligį.

Stropi ir labai gerai besimokanti studentė atkreipė ir savo dėstytojų dėmesį. Vienas iš tų dėstytojų – Vytautas Statulevičius (1929-2003), Nerutės studijų metais buvęs Fizikos ir matematikos instituto direktoriaus pavaduotoju moksliniam darbui, 1966 m. tapęs šio instituto direktoriumi.

1965 m. Fizikos ir matematikos institute buvo įkurtas Atpažinimo procesų sektorius, vadovaujamas tuomet Specialaus konstravimo biuro prie Skaičiavimo mašinų gamyklos vyriausiojo inžinieriaus, technikos mokslų kandidato Laimučio Telksnio (1930-2022). Iš pradžių sektoriuje dirbo vien inžinieriai, tačiau paaiškėjo, kad skyriaus nagrinėjamosioms problemoms spręsti reikia ir tvirtų matematikos žinių. Skyriaus vadovui Laimučiui Telksniui reikėjo gero matematiko teoretiko, o Vytautas Statulevičius rekomendavo „raudono diplomo“ absolventę Nerutę.

Aspirantūra

Nerutė valtyje Galvės ežere. Tolumoje – Trakų pilis (apie 1967 m.)

1967 metų vasario mėnesį prasidėjo Nerutės, kaip mokslininkės, kelias darbovietėje, Fizikos ir matematikos institute, lydėjusioje ją iki gyvenimo pabaigos, tačiau laikas nuo laiko keitusią pavadinimus: 1977 m. – į Matematikos ir kibernetikos institutą, 1990 m. – į Matematikos ir informatikos institutą (MII), 2010 m. – į Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos institutą. Dabar tai – Vilniaus universiteto Duomenų mokslo ir skaitmeninių technologijų institutas, tačiau Nerutė šios pavadinimo kaitos jau nebesulaukė.

Atpažinimo procesų sektoriuje buvo vykdomi sistemingi teoriniai ir eksperimentiniai atsitiktinių signalų ir jų savybių atpažinimo tyrimai. Skyriaus vadovas Laimutis Telksnys ir pats tuo metu aktyviai dirbo prie atsitiktinių procesų su besikeičiančiomis savybėmis pasikeitimo momentų nustatymo teorinių ir praktinių uždavinių, todėl Nerutė buvo įtraukta į su tuo susijusių matematinių uždavinių sprendimą jaunesniosios mokslinės bendradarbės pareigose.

Tuometinėse matematikos studijose universitete buvo įprasta spręsti teorinius uždavinius, aprašomus ilgomis ir sudėtingomis formulėmis, tačiau institute šalia matematikų dirbo ir inžinieriai su įvairiais prietaisais, sprendę praktinius uždavinius arba taikydavę teorinių uždavinių sprendimus praktikoje. Jaunai absolventei gana greit teko persiorientuoti iš teorinės matematikos į taikomąją. Nors Nerutė ir buvo sukaupusi didelį universitetinių žinių bagažą, teko mokytis daug techninių naujosios darbo srities dalykų, kuriems perprasti reikėjo laiko.

Supratusi, kad įsitraukus į darbus skyriuje, gali nukentėti asmeninis gyvenimas, Nerutė nedelsė. Netrukus po universiteto baigimo, dar 1967 metų žiemą atšventė vestuves, o 1968 metų vasarą į šį pasaulį atėjo pirmagimis Skirmantas. Tai buvo laikotarpis, šiek tiek pristabdęs dar neįsibėgėjusią darbinę ir mokslinę veiklą, tačiau jau 1970-ųjų vasarą Nerutė atrado naują iššūkį – lygiagrečiai su kitais darbais skyriuje, 1970-07-15 pradėjo studijuoti aspirantūroje ir rengti mokslų kandidato disertaciją (dabar prilyginamą daktaro disertacijai). Tema buvo sudėtinga, tačiau artimai susijusi su uždaviniais, kuriuos Nerutė sprendė praktikoje.

Pagrindinis mokslinis vadovas buvo technikos mokslų kandidatas Laimutis Telksnys, tačiau disertacija buvo dalinai tarpdisciplininė, todėl antruoju moksliniu vadovu buvo fizikos-matematikos mokslų daktaras, profesorius Vytautas Statulevičius.

Disertacija buvo sėkmingai parengta ir apginta 1973-07-15. Disertacijos pavadinimas originalo kalba – Оценка момента изменения параметров распределения случайных последовательностей (Atsitiktinių sekų pasiskirstymo parametrų pasikeitimo momento įvertinimas) – pati Nerutė savo vėlyvosiose CV yra rašiusi labiau ne specialistams suprantama kalba: Pokyčio taško atsitiktinėse sekose įvertinimas. Oponentai gynimo metu: technikos

mokslių daktaras, profesorius Jonas Mockus (1931-2021) ir fizikos-matematikos mokslų kandidatas Julius Jonas Kruopis (1941-2018). Tais laikais, apsigynus disertaciją, dar reikėdavo sulaukti patvirtinimo iš Maskvos Aukščiausiosios atestacinės komisijos. Nors ir reti tai buvo atvejai, tačiau pasitaikydavo, kad Maskvos komisija suteikto laipsnio nepatvirtindavo. Kaip ir visiems naujai pripažintiems mokslo kandidatams, taip pat ir Nerutei šios laukimo savaitės buvo ilgos ir kupinos nerimo, tačiau kliūčių neatsirado, suteiktas laipsnis buvo pripažintas ir Maskvoje.

Verta paminėti, kad Nerutei nebuvo lengva rengti disertaciją tuomet išimtinai vyrų užimtoje matematikos srityje. Nerutė Kligienė tapo tik trečiaja fizikos-matematikos mokslų kandidate moterimi tuometiniame Fizikos ir matematikos institute, po Aldonos Aleškevičienės (1936-2017, apsigynė 1964 m.) ir Bronislavos Kaminskienės (apsigynė 1972 m.). Nerutė tapo ir ketvirtąja mokslų kandidato vardą gavusia tarp Laimučio Telksnio aspirantų, tačiau buvo pirmoji (ir išliko vienintelė) tarp Laimučio Telksnio aspirantų ir doktorantų, apsigynusi disertaciją ne technikos, o fizikos-matematikos mokslų srityje.

Veiklioji matematikė

Nerutė su kolegomis komandiruotėje (apie 1983 m.)

Įgijusi mokslų kandidato laipsnį, Nerutė tęsė pradėtus darbus Atpažinimo procesų sektoriuje, ieškojo ir naujų kryptių. Ji buvo produktyvi mokslininkė, įvairiuose leidiniuose publikuodavusi po kelis mokslinius straipsnius per metus. Kitaip nei po Skirmanto gimimo, kuomet nors ir neilgam, tačiau teko atitolti nuo mokslinės veikos, 1974 m. gimusi Norvyda ir 1977 m. gimusi Giedrė neabejotinai pridėjo šeimyninių rūpesčių, tačiau ypatingai nuo mokslinės veiklos neatitraukė.

Sektoriaus vadovas Laimutis Telksnys jau tada buvo atradęs sėkmingos skyriaus veiklos metodiką, kuomet suformuluodavo uždavinius ir iš esmės visiškai nesikišdavo į jų sprendimą, nesekdavo ir pavaldinių darbo laiko. Savo darbuotojais, tame tarpe ir Nerute, labai pasitikėjo, o jie tą pasitikėjimą pateisindavo puikiais rezultatais.

1976 m. Maskvos Aukščiausioji atestacinė komisija Nerutei Kligienei suteikė vyresniosios mokslinės bendradarbės vardą. Toks vardo suteikimas per Maskvą anuomet nebuvo labai įprastas, tokie vardai daug dažniau buvo suteikiami konkrečioje darbovietėje. Nerutė, galbūt galvodama apie ateitį ir tikimybę, jog ne visą gyvenimą dirbs šiame institute, pasirūpino gauti visos valstybės mastu pripažįstamą vardą.

Laikotarpiu nuo disertacijos gynimo iki Lietuvos nepriklausomybės, Nerutė savo mokslinėje veikloje liko ištikima matematinei statistikai. Šioje srityje Atpažinimo procesų sektoriuje dirbo viena, įdirbį tematikoje skyriuje be jos turėjo tik sektoriaus vadovas Laimutis Telksnys.

Ryškiausia šio laikotarpio Nerutės publikacija galima laikyti nedidelės monografijos dydžio straipsnį, išspausdintą tuomet prestižiniame TSRS mokslo leidinyje: Kligienė N., Telksnys L. Atsitiktinių procesų savybių pasikeitimo laiko akimirų nustatymo metodai. *Automatika ir telemehaniка*, 1983. (originalo kalba: Клигене Н., Телькснис Л. Методы обнаружения моментов изменения свойств случайных процессов. *Автоматика и телемеханика*, 1983). Tai – didelės apimties fundamentalus apžvalginis straipsnis, kuriame buvo susisteminti ikitoliniai kitų autorių pasiekimai srityje ir pateikti nauji Nerutės Kligienės ir Laimučio Telksnio pasiūlyti tokių uždavinių sprendimo būdai.

Ši publikacija iki šiol išliko labiausiai cituojamu Nerutės Kligienės darbu, kuris vis dar cituojamas ne tik moksliniuose straipsniuose, bet ir šiuolaikinėse disertacijose. Tai, kad mokslinė literatūra naudojama ir praėjus keturiasdešimčiai metų nuo išleidimo, rodo didelę jos svarbą ir išliekamąją vertę.

Apskritai, 1983-1987 m. galėtų būti laikomi Nerutės mokslinės veiklos matematikoje piku, kuomet ji jau buvo pripažinta srities mokslininkė, dalis jos darbų buvo publikuota ir už tuometinės TSRS sienų. Pasakojama, kad tuomet Nerutė pasvajodavo ir apie antrąją disertaciją, tuometinio mokslų daktaro laipsniui gauti. Dėjo viltis į kolegas Maskvoje, su kuriais susipažino po anuomet svarbaus 1983 metų seminaro Palangoje. Deja, ne viskas pavyko ir galiausiai Nerutė atsisakė šios minties, prie jos negrįžo ir ankstyvaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais, o vėliau habilitacijos procedūra ir habilituoto daktaro laipsnio suteikimas Lietuvoje buvo panaikinti.

Pasiekimai srityje atvėrė galimybes vyksti ne tik į sąjungines konferencijas, bet ir laikas nuo laiko išvykti už TSRS ribų. Tokių galimybių buvo daugiau, nei Nerutė išnaudojo, bet pati į konferencijas ypatingai nesiverždavo, jautė įsipareigojimus ir savo trims augantiems vaikams.

Po 1987-ųjų prasidėjo sunkesni laikai. Pertvarka stipriai palietė TSRS pramonę, todėl spręstų uždavinių praktinio pritaikymo galimybių pradėjo mažėti, o Lietuvai išsikovojus nepriklausomybę, šalyje beveik nebeliko tiesioginių šių uždavinių pritaikymo sričių. Nerutei, kaip ir daugeliui kitų kolegų, teko ieškoti naujų mokslinių kryptių.

Lietuvos nepriklausomybės pradžia

Nerutė su MII APS kolegomis (apie 1997 m.)

Lietuvos nepriklausomybės pradžios problemos neaplenkė Matematikos ir informatikos instituto. Nebeliko anuomet nemažas sumas atnešdavusių ūkiskaitinių uždavinių, sumažėjo arba visai išnyko galimybės publikuoti straipsnius gerai vertinamuose žurnaluose, beveik sustojo ir vietinių mokslinių žurnalų leidyba, nes didžioji dalis šių žurnalų tiražų anksčiau buvo platinama visoje TSRS teritorijoje. Sustojo ir jaunųjų mokslininkų rengimas: 1991-1992 m. į aukščiausio laipsnio studijas Matematikos ir informatikos institute nebuvo priimtas nei vienas studentas, naujų doktorantų rengimas pradėtas tik 1993 m. Pačios Nerutės mokslinis laipsnis Lietuvoje buvo nostrifikuotas 1993-11-04. Mokslininkams trūko lėšų ne tik konferencijų organizavimui, bet ir dalyvavimui jose.

Galima sakyti, kad pirmaisiais nepriklausomybės metais mokslinė veikla vos vegetavo, buvo ieškoma kitokių būdų išsilaikyti. Šiose paieškose Matematikos ir informatikos institutui pasisekė gerokai labiau, nei kai kuriems kitiems institutams. Pavyzdžiui, ilgametė Nerutės vyro darbovietė – Elektrografijos mokslinio tyrimo institutas – išsilaikyti nesugebėjo, šio instituto reorganizacija ir daugelio darbuotojų atleidimas sukėlė sumaištį ir Nerutės šeimoje.

Matematikos ir informatikos institutas pasuko nauju keliu. 1991 m. Nerutės tiesioginis vadovas Laimutis Telksnys, pasinaudojęs asmeniniais ryšiais Oslo universitete, pradėjo organizuoti palydovinį interneto ryšį Lietuvai. Per tris mėnesius sugebėta pusiau legaliai atgabenti į Lietuvą tam reikalui tinkamą techniką ir 1991 m. spalio 10 d. pradėtas eksploatuoti internetinio ryšio kanalas „Lietuva-Internetas“. Lietuvoje pradėjo veikti ir elektroninis paštas. Pati Nerutė šioje veikloje dalyvavo mažai ir tuomet dar nežinojo, kad būtent Laimučio Telksnio atvežtas internetas ateityje taps jos naujų, įspūdingų veiklų terpe.

Pirmaisiais interneto veiklos Lietuvoje metais, Nerutė dar bandė taikyti savo matematines žinias naujoje terpėje, pavyzdžiui, kompiuterių tinklų srautų modeliavimui, tačiau netrukus paliko matematiką nuošalyje ir atrado tuomet visai naują internetinės/elektroninės leidybos sritį.

Matematikos Nerutė nepamiršo ir laikas nuo laiko su ja susidurdavo, ypač dėstydamą VGTU studentams, tačiau bene paskutinis ryškesnis jos, kaip matematikės darbas, buvo 1998 m. išleistas vadovėlis studentams – Įvadas į atsitiktinių sekų statistinę analizę, kai kuriuose studijų moduluose naudojamas iki šiol. Nuo tada visą su matematika susijusią veiklą užgožė nauja pagrindinė kryptis – skaitmeninė leidyba.

Skaitmeninės leidybos pradininkė

Lietuvos mokslo premijos įteikimas (2008 m.)

1990 m. Lietuvai atgavus nepriklausomybę Atpažinimo procesų skyriuje ypatingas dėmesys buvo sutelktas teoriniams ir taikomiesiems informacinių technologijų panaudojimo lietuvių kalbai ir kultūrai tyrimams.

Informacinės technologijos atvėrė galimybes elektroninėje, skaitmeninėje erdvėje kaupti, restauruoti, saugoti, skleisti informaciją apie kultūros lobius, perteikiamus multimedijos priemonėmis – žodžiais, garsais, nejudančiais ir judančiais vaizdais. Buvo būtina pasitelkti šias galimybes lietuvių kalbos ir kultūros puoselėjimui.

Siekiant šių tikslų buvo pradėti sistemingi tyrimai – Informatika lietuvių kalbai ir kultūrai. 1994 m. Matematikos ir informatikos institute įkurta UNESCO katedra Informatika humanitaroms, į kurios veiklą aktyviai įsitraukė ir Nerutė. Šiek tiek vėliau, skaitmenizavimo projektams vykdyti, institute buvo įkurtas ir Multimedijos centras humanitaroms, o Nerutė vadovavo nemažai daliai šio centro vykdytų projektų.

Pirmasis žinomas interneto leidybos projektas, kuriam vadovavo Nerutė Kligienė, buvo „Ancient Lithuanian Kanklės“ (Senosios lietuvių kanklės). Tai buvo viena pirmųjų Lietuvoje kultūrai skirta „grojanti“ interneto svetainė, sukurta 1996 m. Ji dedikuota lietuviškoms kanklėms, vienam iš seniausių ir charakteringiausių etninės lietuvių muzikos instrumentų.

Vėliau, metams bėgant, sekė dar mažiausiai 20 skaitmeninės leidybos projektų: interneto svetainių, interneto leidinių, žinytų ir kt. Pati Nerutė tarp savo kuruotų projektų labiausiai vertino 1997 m. sukurtą interneto svetainę, skirtą pirmosios spausdintos lietuviškos knygos – Martyno Mažvydo Katekizmo, 450 metų sukakčiai (1547-1997) paminėti. Svetainėje buvo aprašytos knygos atsiradimo istorinės aplinkybės, pateikti pirmosios knygos puslapių atvaizdai, Mažosios Lietuvos vietovardžių rodyklės, senieji ir dabartiniai žemėlapiai, rašyta kokiais keliais į Lietuvą buvo nešamos knygos spaudos draudimo metu. Dabar suskaitmenintos knygos nieko nebestebina, bet anuomet tai buvo vienas pirmųjų tokių projektų Lietuvoje, kuriame, be kitokios medžiagos, lankytojams buvo pateikiami ir suskaitmeninti Martyno Mažvydo Katekizmo puslapiai. Šios svetainės leidimas kompaktiniuose diskuose srities mokslininkų laikomas pirmąja lietuviška skaitmenine knyga.

Kitose iki 2006 metų publikuotose svetainėse buvo pateikta informacija apie Lietuvos vienuolynus, žydus Lietuvoje, muziejus, meno leidinius ir kt. Vertos paminėjimo ir Nerutės koordinuojamos grupės pradėtos bei iki šių laikų išlikusios, veikiančios svetainės: Lituanistikos paveldo informacinė sistema aruodai.lt, skaitmeninė saugykla ir informacinė sistema muzikinių rankraščių tyrinėjimui musicalia.lt bei Enciklopedija Lietuvai ir pasauliui lietuvi.lt, kurios vizijos kūrime Nerutė dalyvavo, tačiau jos realizacijos internete pamatyti jau nebespėjo.

Lygiagrečiai interneto leidiniams, buvo leidžiami ir panašios tematikos kompaktiniai diskai. Nerutė vadovavo ar kitaip dalyvavo mažiausiai dešimties kompaktinių plokštelių parengime. Vykdydama skaitmeninius projektus, Nerutę lydėjo jos suburta komanda, kurios žymiausi nariai buvo Danutė Mukienė, Evaldas Ožeraitis, Gediminas Navickas, Jonas Zdanevičius, Donatas Saulevičius, Saulius Pauliukas ir kiti. Danutė Mukienė palaiapsniui ir pati tapo projektų vadove ir pradėjo kuruoti naujas skaitmeninės leidybos kryptis.

Paminėtina, kad skaitmeninė leidyba nebuvo vien informacinių technologijų specialistų darbas. Rezultatai buvo pasiekti bendradarbiaujant su kitų atminties institucijų – bibliotekų, muziejų, archyvų specialistais. Vis dėlto, Nerutė šioje srityje susidūrė su dilema: tarp matematikų ir informatikų skaitmeninė leidyba buvo vertinama, tačiau laikoma daugiau humanitarinės srities užsiėmimu, nei rimta mokslinė veikla. Reikėjo rinktis, laviruoti, stengiantis išlaikyti ir mokslininkės vardą periodinių atestacijų metu, ir toliau kaupti patirtį skaitmeninės leidybos srityje.

Tik vėliau, jau atsiradus įdirbiui skaitmeninės leidybos srityje, Nerutė tapo pripažinta skaitmeninės leidybos eksperte. Maždaug nuo 2000-ųjų jai vėl „atsivėrė pasaulis“. Nerutė nuolat gaudavo kvietimus į konferencijas ar kitokius renginius užsienyje, vadovavo tarptautiniams projektams, iš pradžių klausė įvairius skaitmeninės leidybos kursus (Bulgarijoje, Čekijoje, JAV, Lenkijoje, Maltoje), vėliau ir pati tokius kursus vesdavo. Daug skraidė lėktuvais, ir pati ne kartą yra sakiusi, kad jai nebėra skirtumo, ar lipti į autobusą, ar į lėktuvą.

Būtent skaitmeninė leidyba atvedė Nerutę prie gyvenimo apdovanojimo – ji tapo 2008 metų Lietuvos mokslo premijos laureate už 1995-2007 m. darbų ciklą „Informacinės technologijos lietuvių kalbai ir kultūrai“ (su bendraautoriais Laimučiu Telksniu, Antanu Lipeika (1946-2021) ir Evaldu Ožeraičiu).

Dėstytoja, ekspertė

Nerutė su VGTU kolegomis (apie 2001 m.)

Tikriausiai nujausdama, kad skaitmeninė leidyba nebeapleiks laiko mylimai matematikai, Nerutė ieškojo galimybių matematikos neapleisti. 1998-2010 m. dėstė Vilniaus Gedimino technikos universitete (VGTU), skaitė Tikimybių teorijos ir matematinės statistikos bei Atsitiktinių sekų statistinės analizės kursus bakalauro studijų studentams ir Statistical Analysis (Statistinė analizė) kursą tarptautinės studijų programos magistrantams, vadovavo ne vienam baigiamajam darbui. 1999-01-27 VGTU Taryba suteikė Nerutei docentės pedagoginį laipsnį.

Dėstydamą VGTU, ji pastebėdavo gabius studentus ir ne vieną iš jų pasikvietė į tuomet vykdytus skaitmeninės leidybos projektus MII. Įvairiai susiklostė Nerutės globotų studentų keliai: vieni tik trumpam padirbėjo kokiam nors projekte, kiti ilgesniam laikui pasiliko institute, dar kiti galiausiai net apsigynė daktaro disertacijas. Mokslininkė buvo griežta savo studentams, bet tiems, kuriems pavykdavo užsitarnauti pasitikėjimą, ji skirdavo visą įmanomą savo dėmesį, rūpindavosi lyg savo vaikais.

2001-2005 m. Nerutė dėstė ir Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete Elektroninės leidybos kursą magistrantams, vadovaudavo baigiamiesiems darbams. Nors nėra vadovavusi doktorantams, tačiau metraščiuose Nerutė Kligienė įrašyta kaip Arūno Gudiničiaus disertacijos „Skaitmeninės knygos kokybė vartotojo požiūriu“ mokslinė konsultantė. Disertacija apginta jau po Nerutės mirties. Paminėtina, kad būtent Komunikacijos fakultetas stipriai prisidėjo prie Nerutės pripažinimo skaitmeninės leidybos srityje. Tuomet, kai dalis Nerutės kolegų, matematikos ir informatikos mokslininkų, skeptiškai žiūrėjo į mokslo galimybes skaitmeninėje leidyboje, Komunikacijos fakultete jau buvo išsivysčiusios tiek skaitmeninės leidybos taikymo, tiek tyrimų kryptys.

Nerutė buvo viena iš skaitmeninės leidybos kursų programos Lietuvoje, paremtos Atviros Lietuvos fondo, iniciatorių ir rengėjų. 2000 m. organizuoti tokios tematikos kursai buvo bene pirmieji skaitmeninės leidybos kursai Lietuvoje, vyko Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje. Ji buvo ir projektų, skirtų el. demokratijos ir viešojo konsultavimosi diegimui Lietuvoje 2001-2003 m. koordinatorė bei vadovė.

Nerutė periodiškai recenzuodavo mokslinius straipsnius, teikiamus žurnalui „Informatica“, mokslų daktaro disertacijas tiek skaitmeninės leidybos, tiek statistinės analizės srityse. Dalyvavo EuroPrix2000 MultiMediaArt konkurse Austrijoje 2000 m. kaip teisėja, atrenkant geriausius Europoje multimedijos darbus, buvo Atviros Lietuvos Fondo projektų ekspertė, 2003 ir 2006 m. Europos komisijos kvietimu dirbo eContents programos Directorate General Information Society pateiktų paraiškų vertinime, nuo 2003 m. buvo eEurope-plus Programme 2003/04 ir Marie Curie Mobility projektų vertinimo eksperte, 2007-2013 m. buvo Eurostars Joint Programme for the benefit of R&D performing SMEs - EUREKA ekspertė, nuo 2010 m. – BP7-ENV-2010 DG RTD Environment Directorate ekspertė, 2009-2015 m. – Nacionalinės lituanistikos plėtros programos ekspertė.

Nerutė aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje, rengė, vertino, teikė pastabas rengiant įvairius teisės aktus, strateginius dokumentus. Kai sūnus buvo pašauktas į sovietinę armiją ir susidūrė su vyresnybės spaudimu, Nerutė tapo viena iš viešai kalbančių karių motinų atstovių, dėjo dideles pastangas viešindama tuometines problemas, su kuriomis susidurdavo jauni vaikinai, per prievartą paimti į armiją. Nerutės šeima budėjo prie Vilniaus televizijos bokšto 1991 m. sausio 13-ąją, pati Nerutė metraščiams paliko išsamius atsiminimus apie šią dieną.

Paskutinės gyvenimo kryptys

Nerutė su MII APS kolegomis skyriaus atskaitinio susirinkimo metu (2009 m.)

Nerutė nuo skaitmeninės leidybos neatitolo iki pat gyvenimo pabaigos, tačiau artėjant 2010 m., jos mintyse atsirado naujų krypčių, susijusių su skaitmenine leidyba, bet vis labiau išsėjančių už šios srities ribų. Paskutiniuose jos projektuose buvo jaučiamas laipsniškas atitolimas nuo Multimedijos humanitaroms ir artėjimas link Multimedijos verslui. Paskutinis Nerutės projektas, kuris ir vadinosi „Multimedija verslui“, jungė dvi veiklas: firmos stiliaus interaktyvių ruošinių duomenų bazės sukūrimą ir vaizdo įrašų studijos tvarkymą. Idėja paprasta – sudaryti galimybes smulkiesiems verslininkams nemokamai susikurti anuomet nemažus pinigus kainavusį firminį stilių, suteikti galimybes neatlygintinai naudotis įmonių renginių transliavimo platforma.

Bene paskutine Nerutės mokslinių interesų sritimi tapo socialiniai tinklai ir galimybės taikyti juose mylimąją matematinę statistiką. 2011-ųjų birželio pabaigoje ji planavo dalyvauti COLLA 2011: The First International Conference on Advanced Collaborative Networks, Systems and Applications mokslinėje konferencijoje Liuksemburge, Nerutės, kaip mokslinės konsultantės indėlis buvo modeliuojamas ir tuomet pradėtos rengti Aurimo Rapečkos disertacijos „Rekomendacinių sistemų socialiniuose tinkluose efektyvumo didinimas“ matematinėje dalyje. Deja, įnešti didesnio indėlio į socialinių tinklų tyrimus mokslininkė nebespėjo.

Nerutė nespėjo įgyvendinti ir su bendraminčiais plėtotos universalios lietuviško internetinio žinyno idėjos. Žinyne planuota susisteminti ir vaizdžiai, daugeliu pūvių pateikti informaciją apie iškilias asmenybes bei jų veiklą Lietuvos labui. Nerutė buvo Lietuvos kompiuterininkų sąjungos Saityno kūrėjų sekcijos iniciatorė ir pirmoji vadovė. Jau po Nerutės mirties iš šių pamatinių idėjų ir Saityno kūrėjų sekcijos išsivystė Enciklopedija Lietuvai ir pasauliui (www.lietuvai.lt) – didelės apimties internetinė enciklopedija lietuvių kalba, skirta ne tik Lietuvai, bet ir pasauliui.

Nerutės asmenybė

Nerutė Prahoje

Jei gyvenimas būtų susiklostęs kitaip, Nerutė galėjo tapti žinoma dailininke arba architektė. Dailė buvo ypatingas jaunystės pomėgis, kuriam ji turėjo ir didelių gabumų. Deja, pasirinkus matematiką, savo gyvenime Nerutė prie šio jaunystės pomėgio nebegrįžo, nors gabumai ir nedingo. Ji galėjo puikiai piešti erdvines schemas, grafikus, komponuoti tekstus. Domėjosi moderniu menu, nuolat lankėsi Dailės parodų rūmuose (dab. Šiuolaikinio meno centras) eksponuojamose parodose. Paradoksalu, tačiau turėdama neeilinius gabumus dailėje, Nerutė neatrado savęs muzikoje. Pati niekad nedainavo, negrojo muzikos instrumentais, neturėjo ir pomėgio klausytis muzikos.

Pagrindinis Nerutės laisvalaikio pomėgis buvo gėlės, sodas, augalai. Gavusi kolektyviniuose soduose sklypą, ten leido visą savo laisvalaikį. Kiekvienos komandiruotės į užsienį metu stengdavosi aplankyti tenykštį botanikos sodą ir parsivežti gėlių sėklų ar daigų. Kažkada iš Rusijos glūdumos parsivežtas kedro sodinukas užaugo dideliu medžiu sodo pakraštyje. Sode augo rododendrai, aktinidijos, vynuogės ir dar daug tuo metu retai Lietuvoje sutinkamų augalų. Žiemos pabaigą žymėdavo ant palangių namuose ir darbo kabinete dygstantys pomidorų daigai, kurie atėjus laikui buvo persodinami į šiltnamį, o vasaros gale užderėdavo visokių rūšių ir spalvų pomidorais. Darbas sode atstodavo geriausią poilsį, taip pat buvo puiki vieta susitikti šalia sklypus turinčius bendradarbius ar pažymėti sukaktis.

Nerutė turėjo išskirtinį gebėjimą grybauti – stabtelėjusi prie bet kurio miškelio, iš jo sugrįždavo ne tuščiomis. Niekada nebijojo pasiklysti miške, puikiai orientuodavosi.

Sovietmečiu parduotuvėse trūkstant paprasčiausių drabužių, Nerutė turėjo vokišką mezgimo mašiną, kuria mezgė šalikus, sukneles, megztinius – taip pat ir drabužėlius savo vaikams. Dažnai negalint gauti reikiamos spalvos audinių ar siūlų, jie buvo dažomi namuose didžiuliuose puoduose. Buvo bandomas ir dažymas batikos technika – kai surišti audiniai numarginami atsitiktiniais raštais.

Nerutės dukros taip pat buvo įtrauktos į visus darbus ir amatus – ne tik kaip padėjėjos, bet ir kaip kūrėjos, turinčios savo asmeninę raišką: nuo darželio sklypelio paskyrimo sode iki megztinių dizaino ir mezgimo, velykinių

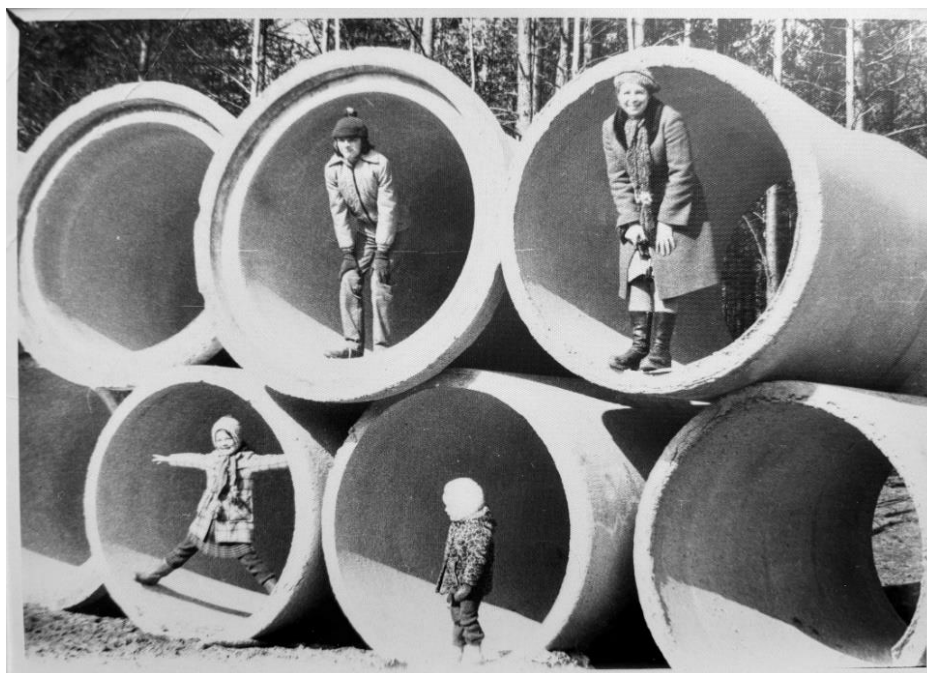
margučių marginimo, mini kilimų audimo ar drabužių. Nerutė su vaikais siejo intelektualus ryšys: nebuvo toleruojamas sentimentalumas, egzaltuoti jausmai – nuo mažens vyravo nuosaikus, intelektu paremtas bendravimas.

Nerutė ypatingai vertino lietuviybę, nuo vaikystės augo tautodailės aplinkoje, kasdienybėje supama tėvų puoselėjamų lietuviškos kultūros apraiškų. Tėvų šeima nebuvo religinga, tad lietuviškumas nebuvo tapatinamas su krikščioniškumu, labiau su etnokultūra, tačiau šeimoje buvo švenčiamos ir katalikiškos šventės, akcentuojant tautinio kultūros paveldo temą. Kita vertus, sovietiniais laikais turėdama galimybę pamatyti užsienio valstybes, galėdama palyginti gyvenimo kokybę abiejose sienos pusėse, ji pritarė dviejų savo vaikų pasirinkimui laimės ieškoti svetur.

Darbas ir namai Nerutei buvo du skirtingi pasauliai. Darbas buvo ta vieta, kur galima realizuoti savo intelektualinį ir kūrybinį potencialą, o bendradarbiai buvo lyg alternatyvi šeima. Visas bendravimas ir vykdavo daugiausia MII institute, o į namus vienas pas kitą kolegą iš esmės nesilankydavo. Išimtis buvo kolektyviniai sodai, nes sklypo kaimynai buvo artimi kolegos. Tad pokalbiai ir bendravimas su kolegomis kartais vykdavo kapstantis savo lysvėje. Namuose Nerutė visą įmanomą savo laiką skirdavo artimiesiems, buvo pareiginga motina, žmona. Tačiau palikti darbą už namų durų pavykdavo ne visada – užmigdžiusi vaikus Nerutė dažnai sėdėdavo prie stalinės lempos ir rašydavo straipsnius ar sprendavo matematinės problemas. Bendradarbiai kalbėdavo, jog Nerutė miega mažai – vos po kelias valandas per parą.

Nerutė buvo kukli, nemėgo pabrėžti savo nuopelnų. Pačiu svarbiausiu savo gyvenimo darbinės veiklos pasiekimu laikė Martyno Mažvydo pirmosios knygos skaitmenizavimą, šio projekto rezultatais didžiavosi ir džiaugėsi. Ypatingai vertino ir Lietuvos mokslo premijos apdovanojimą, o labiausiai saugojo ir brangino savo tėvų kūrybos palikimą.

Šeima

Nerutė su vaikais (apie 1980 m.)

Nerutės tėvas – Jonas Čeknys (1906-1997), kilęs iš Šimonių apylinkių Jurkštų kaimo, dar kūdikystėje neteko motinos ir augo su pamote. Piemenaudamas išmokęs drožti medį, vėliau įgijo dailidės amatą. Vertėsi statydamas namus ūkininkams, gamindamas jiems baldus ir namų apyvokos reikmenis. Meistraudamas spintą gretimo kaimo ūkininko dukrai Julijai Pajarskaitei, ją pamilo ir po vestuvių užkuriomis atėjo į Kinderių kaimą Šimonių parapijoje. Pokario metais Jonas Čeknys dirbo Vilniuje Spartos fabriko dirbtuvėse, taip pat prie Šv. Onos bažnyčios klausyklų, kitose bažnyčiose. Vėlesniais laikais tapo tautodailininku, droždavo kopyltstulpius, medžio skulptūras. Keletas jo sukurtų kopyltstulpių iki šiol stovi Šimonių kapinėse, vienas iš jų – ir ant paties Jono Čeknio, jo žmonos, ir dukros Nerutės kapo.

Nerutės mama – Julija Čeknienė (Pajarskaitė) (1913-1981) gimė pasiturinčio ūkininko šeimoje, augo kartu su 4 seserimis. Tarpukariu mokėsi žemės ūkio mokykloje, dirbo pieninėje. Vėliau tradicinėmis namų audimo staklėmis audė tautiniais raštais puoštus audinius – rankšluosčius, užuolaidas, staltieses, lovatieses. Nėrė vąšeliu, mezgė virbalais. Sovietmečiu dirbo Panevėžio „Tulpės“ suvenyrų gamybos įmonėje. Julija Čeknienė beveik visą gyvenimą buvo silpnos sveikatos, šeimoje turėjo pagalbininkę, padėjusią ne tik ūkio darbuose, bet ir auginant Nerutę.

Nerutės sesuo Zita Čeknytė (1945-1945) mirė kūdikystėje.

Nerutės vyras – dr. Vytautas Kligys (g. 1943, susituokė 1967), kilęs iš Rokiškio rajono Rokiškėlių kaimo. Studijavo fiziką Vilniaus universitete, 1988 m. apsigynė disertaciją „Daugiamačių priklausomų stebėjimų grupinio klasifikavimo metodai ir algoritmai“ Matematikos ir informatikos institute, dirbo Vilniaus Elektrografijos mokslinio tyrimo institute, nepriklausomybės metais – Teismo ekspertizės institute. 2004 m. šeima išsiskyrė.

Nerutės sūnus – dr. Skirmantas Kligys (g. 1968), mokėsi Vilniaus 40-ojoje vid. mokykloje sustiprintos matematikos (dab. „Minties“ gimnazija), gabus matematikas, valstybinių matematikos olimpiadų laureatas, Vilniaus universitete studijavo matematiką, 1998 m. apsigynė matematikos krypties disertaciją „Stochastic processes filtration“ Pietų Kalifornijos universitete, ilgametis Oracle sistemų architektas, Google programinės įrangos inžinierius, gyvena JAV.

Nerutės dukra – Norvyda Kligytė (g. 1974), mokėsi Vilniaus 40-ojoje vid. mokykloje (dab. „Minties“ gimnazija), 1994-1999 m. studijavo Vilniaus Dailės akademijoje (grafinio dizaino magistras). Dirba grafinio dizaino srityje, nuo 2005 m. leidybos įmonės UAB „Artefaktas“ vadovė.

Nerutės dukra – dr. Giedrė Kligytė (g. 1977), mokėsi Vilniaus 40-ojoje vid. mokykloje (dab. „Minties“ gimnazija), 1996-1999 m. studijavo Vilniaus Dailės akademijoje (grafinio dizaino bakalauras), Helsinkio universitete (interaktyviosios medijos dizaino magistras), dirbo dėstytoja Singapūre, Naujojoje Zelandijoje, Sidnėjuje. Gyvena Australijoje.

Biografija, skirta paminėti Nerutės Kligienės žūtis 15-ąsias metines, parengta Enciklopedijos Lietuvai ir pasauliui narių iniciatyva, su Nerutės vaikų ir buvusių kolegų pagalba.

Šiuo metu rengiama išplėstinė Nerutės Kligienės biografija.

Kontaktinė informacija patikslinimams, papildymams ir atsiminimams pateikti:

Dr. Aurimas Rapečka, +370 626 57659, aurimas@litua.com

Edvinas Giedrimas, edvinas.giedrimas@gmail.com